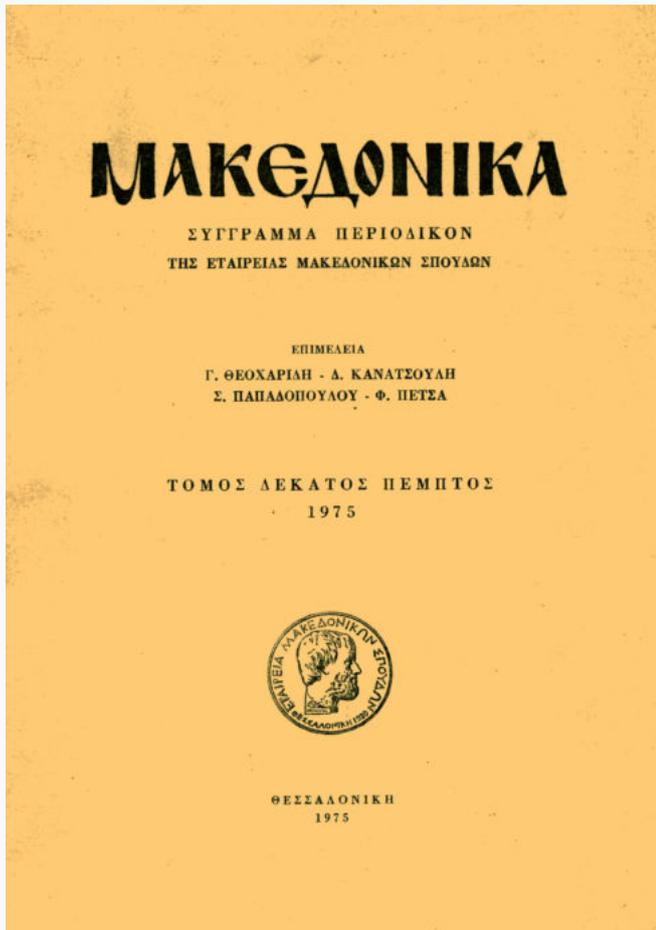

Μακεδονικά

Τόμ. 15, Αρ. 1 (1975)

Ιωάν. Κ. Βασδραβέλλη, Ο Φιλικός και αγωνιστής Γιάννης Φαρμάκης. Η ηρωϊκή άμυνα στη Μολδαβία

Νέστωρ Καμαριανός

doi: [10.12681/makedonika.621](https://doi.org/10.12681/makedonika.621)

Copyright © 2014, Νέστωρ Καμαριανός

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καμαριανός Ν. (1975). Ιωάν. Κ. Βασδραβέλλη, Ο Φιλικός και αγωνιστής Γιάννης Φαρμάκης. Η ηρωϊκή άμυνα στη Μολδαβία. *Μακεδονικά*, 15(1), 406–407. <https://doi.org/10.12681/makedonika.621>

τεινά), Μηλιά, Ζιάζακος (σημ. Λίφος), Κουντουριώτισσα, Σπί (σημ. Στουπί), Βλαχοκαλύβια (σημ. Άγιος Σπυρίδων), Καρύτσα, Μαλαθριά (σημ. Δίον), Λιτόχωρον, Λεπτοκαρυά, Σκοτίνα, Παντελεήμων και Πούρλια, τὰ ὁποῖα ὑπήγοντο πολιτικῶς εἰς τὴν ὑποδιοικησιν Κατερίνης, ὑπήχθησαν ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Κίτρους»¹.

Τέλος, ἡ κατάργησις τῆς ἐπισκοπῆς δὲν ἐγένετο τὴν 10 Μαΐου 1896 (Γκούμας, σ. 135), ἀλλὰ τὴν 9 Ἰουνίου τοῦ 1896, ἡμερομηνίαν, καθ' ἣν τὸ κείμενον τοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου κατεχωρήθη ἐν πρωτοτύπῳ εἰς τὸν Ἱερὸν Κώδικα τῶν Ὑπομηνημάτων, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου².

Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου

ΑΘ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ἰωάν. Κ. Βασδραβέλλη, 'Ο Φιλικός καὶ ἀγωνιστὴς Γιάννης Φαρμάκης. Ἡ ἠρωϊκὴ ἀμυνα στὴ Μολδαβία, Θεσσαλονίκη 1972, 8ον, σ. 64.

Ὁ ἐν Θεσσαλονίκη ἱστορικὸς Ι. Κ. Βασδραβέλλης, Γραμματεὺς τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, γνωστὸς καὶ εἰς τὴν χώραν μας ἰδίᾳ μὲ τὴν ἐργασίαν του περὶ τοῦ ἀρματολισμοῦ εἰς τὰ Βαλκάνια (ἢ ὁποῖα ἐγνώρισε τελευταίως καὶ δευτέραν ἔκδοσιν) καὶ περὶ τῆς δράσεως τῶν Μακεδόνων εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἐξέδωκεν ἐσχάτως καὶ τὴν ἐνταῦθα παρουσιαζομένην ἐργασίαν.

Εἰς τὴν μελέτην του ὁ συγγρ., ἐπὶ τῇ βάσει ἑλληνικῶν, ρουμανικῶν, ρωσικῶν, αὐστριακῶν καὶ σερβικῶν πηγῶν, προσπαθεῖ νὰ ἐξαγάγῃ καὶ νὰ φωτίσῃ ἀγνώστους μέχρι σήμερον πλευρὰς τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τοῦ συμπατριώτου του πρὸ καὶ μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

Οἱ τίτλοι τῶν ἑξ κεφαλαίων, οἱ ὁποῖοι ἀντικατοπτρίζουν τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου, εἶναι οἱ ἀκόλουθοι: 1) Τὸ ἀρματολικὸν στὴν περιοχὴ τοῦ Ἀλιάκμονα, 2) Ὁ Φαρμάκης Φιλικός, 3) Ὁ Φαρμάκης στὴν Μολδοβλαχία, 4) Ἀπὸ τὸ Δραγατσάνι στὰ βουνὰ τῆς Μολδαβίας, 5) Ἡ ἀντίστασις στὸ Μοναστήρι τοῦ Σέκου, 6) Μυθικὸς ἠρωϊσμός τοῦ Φαρμάκη καὶ τὸ τραγικὸ τέλος.

Ἡ μονογραφία τοῦ Ἑλληνος ἱστορικοῦ, στηριζομένη ἐπὶ πλουσίας βιβλιογραφίας εἶναι ἢ πληρεστέρα σήμερον τοιαύτη περὶ τοῦ ἐπαναστάτου Ἰωάννου Φαρμάκη, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα συνδέεται καὶ μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς χώρας μας, διὰ τῆς δραστηριότητος τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν εἰς τὰς ρουμανικὰς χώρας καὶ διὰ τῶν σχέσεων του μετὰ τοῦ ἡγεμόνος Ἰωάννου Καρατζᾶ καὶ Τουντορ Βλαδιμηρέσκου.

Εἰς ὅτι ἀκόλουθεῖ θὰ κάμωμεν μικρὰς τινας συμπληρώσεις, αἱ ὁποῖαι δυνατόν νὰ χρησιμεύσουν εἰς τὸν συγγραφέα εἰς μίαν ἐνδεχομένην νέαν ἔκδοσιν.

Ἐκ τῆς μονογραφίας τοῦ κ. Βασδραβέλλη δὲν συνάγεται τὸ πότε ἦλθεν διὰ πρώτην φοράν εἰς τὰς ρουμανικὰς ἡγεμονίας ὁ Φαρμάκης. Ἐξ ἐνὸς ἐγγράφου σωζομένου εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα Βουκουρεστίου βλέπομεν ὅτι εὐρίσκετο εἰς Βουκουρέστιον τὴν 17ην Ἰουλίου 1816.

Ὁ συγγρ. ἀσχολεῖται μὲ τὴν προσπάθειαν τῶν Φιλικῶν τοῦ Βουκουρεστίου, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ τοῦ Φαρμάκη, διὰ νὰ προσεταιρισθοῦν τὸν Μίλος Ὁμπρένοβιτς καὶ νὰ συνεργασθοῦν μαζί των. Ἐκπληξιν ὁμως προκαλεῖ τὸ γεγονός, ὅτι δὲν ἀσχολεῖται καθόλου μὲ τὰς σχέσεις τοῦ Tudor Vladimirescu μὲ τὰ ἡγετικὰ στελεχῆ τῆς Φιλικῆς εἰς τὸ Βουκουρέστιον.

1. Αὐτόθι, σ. 77-78.

2. Αὐτόθι, σ. 73 καὶ 80.

Ὁ κ. Βασδραβέλλης δὲν ἀναφέρει τὰ δύο ὑποσχετικά ἔγγραφα συνεργασίας, τὰ ὁποία ἐπέγραψαν εἰς τὴν προτείνουσαν τῆς Βλαχίας ὁ Φαρμάκης μετὰ τὸν Γεωργάκη Ὀλυμπίου καὶ Tudor Vladimirescu, τὸ πρῶτον τὸν Αὐγούστου 1819, καὶ τὸ δεύτερον τὸν Ἰανουάριον 1821, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ οἰκία τοῦ Βογιάρου Μπέλλου δὲν εὑρίσκεται εἰς ὁ Ἰάσιον, ὅπως λέγει ὁ κ. Βασδραβέλλης, ἀλλὰ εἰς τὸ Βουκουρέστιον, καὶ ἐκεῖ ἠδολογήθη ἡ σημαία τῆς Φιλικῆς εἰς τελετὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν μετέσχον ὁ Φαρμάκης καὶ ὁ Ἀριστίας, ὁ ὁποῖος μάλιστα τὴν ἐκράτει κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τελετῆς. Εἰς τὸ Ἰάσιον ἡ σημαία τῆς Φιλικῆς ἠδολογήθη ἐν τῷ ναφῶ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἀπὸ τὸν μητροπολίτη Μολδαβίας Βενιαμίν, παρουσία τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Φιλικῆς, Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη.

Ὁ Ἕλλην ἱστορικὸς δίδει πολὺ μεγάλην πίστιν εἰς τὰ ἀπομνημονεῦματα τοῦ Ivan Lirpandi. Τὸ ὕλικόν ποῦ μᾶς ἄφησε καὶ δημοσιεύθη εἰς τὸν ε' τόμον τῶν «Ἐγγράφων περὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Ρουμανίας». Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1821» πρέπει νὰ χρησιμοποιεῖται μὲ περισσοτέραν προσοχὴν, διότι μερικεὲς φορὲς οἱ ἰσχυρισμοὶ τοῦ Lirpandi δὲν εἶναι ἀντικειμενικοὶ καὶ ὀδηγοῦν εἰς λανθασμένα συμπεράσματα.

Περὶ τῆς ἠρωϊκῆς δράσεως τῶν Φιλικῶν εἰς τὴν Μονὴν Σέκου δὲν ἔχει λεχθῆ ἀκόμη ἢ τελευταία λέξις. Ὑπάρχει εἰσέτι πολὺ ὕλικόν, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐρευνηθῆ καί, ὅπως λέγει καὶ ὁ κ. Βασδραβέλλης, χρειάζεται ὑπομονή, καλὴ πίστις καὶ μεγάλη προσοχὴ κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν πηγῶν (σ. 39).

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ Φαρμάκη, ὁ συγγρ. θὰ μπορούσε νὰ χρησιμοποίησιν καὶ ὠρισμένας ἐκ τῶν διπλωματικῶν ἐκθέσεων, τῶν ἀποσταλειῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὰς ὁποίας δίδονται ἐνδιαφέρουσαι λεπτομέρειαι διὰ τὸν ἀποκεραλισμὸν τοῦ Φαρμάκη καὶ τῶν εἰκοσι συντρόφων του, καθὼς ἐπίσης καὶ διὰ τὴν στάσιν ὠρισμένων ζήνων Δυνάμεων ἐναντι αὐτῆς τῆς βαρβαρικῆς πράξεως τῶν Τούρκων.

Αἱ γενόμεναι συμπληρώσεις δὲν μειώνουν τὴν ἀξίαν τῆς παρούσης μονογραφίας, ἢ ὁποία θὰ εἶναι πολὺ χρήσιμος διὰ τοὺς ἐρευνητάς μας.

Βουκουρέστι

ΝΕΣΤΩΡ ΚΑΜΑΡΙΑΝΟΣ

Δ. Γ. Σερεμέτη, Πληροφορία περί Μακεδονίας ἐκ τῶν Ἀμερικανικῶν Ἀρχείων (Ἐναφορὰ προξένων), Θεσσαλονίκη 1974 (Μακεδονικὴ Λαϊκὴ Βιβλιοθήκη, ἀρ. 26, σ. 25).

Ἡ μελέτη τοῦ κ. Σερεμέτη ἐντάσσεται στὶς ἀρχαιακὰς ἐκεῖνες ἐρευνες ποῦ φιλοδοξοῦν νὰ ἀνοίξουν τὸν δρόμο στοὺς μεταγενέστερους ἐρευνητάς. Ἡ ἀξιολόγησις τῆς σημασίας ποῦ ἔχουν τὰ προξενικὰ ἀρχεῖα εἶναι χρήσιμη καὶ δικαιολογεῖται ὀρθά ἢ ἐπιλογή τους ἀπὸ τὸν κ. Σ. Σωστὴ εἶναι καὶ ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἐνδιαφέροντος ἐπὶ τὴν κρίσιμη περίοδον τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα, 1901-5. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα ὁμως θὰ περιμέναμε μιά ἐκτενῆ περιγραφή τοῦ ἀρχαιακοῦ ὕλικου καὶ ὄχι σποραδικὰ τὴν παράθεσιν τοῦ περιεχομένου ὀρισμένων μόνο ἐγγράφων, ὅσο καὶ ἂν αὐτὰ εἶναι σπουδαία. Ἡ πρακτικὴ ποῦ ἔχει σήμερα ἐπικρατήσῃ γύρω ἀπὸ τὴν ἐκδοσὴν τῶν πηγῶν ἐπιβάλλει τὴν ἐκλογὴν ἀνάμεσα ἐπὶ τὴν αὐτοῦσια (in extenso) δημοσίευσιν τῶν κειμένων ἢ ἐπὶ τὴν ἐκδοσὴν τους σὲ σύντομη περίληψιν (régestes). Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ δίνεται ἡ δυνατότητα ἐπὶ τὴν ἐρευνητὴν νὰ ἔχη συνολικὴν εἰκόνα τοῦ ἀρχαιακοῦ ἀντικειμένου καὶ νὰ τὸ ἐκμεταλλεῖται ἀνάλογα. Μιά τρίτη λύσις εἶναι ἢ ἀπλὴ καταλογογράφησι τῶν ἐγγράφων, μὲ τὴν συμπύκνωσιν τοῦ περιεχομένου τους σὲ μιά περίοδον (ὑπὸ μορφῇ τίτλου) τέτοιον παράδειγμα ἀποτελεῖ ἢ ἔργασια τοῦ Β. Spiridonakis, ἀπὸ τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας. Μὲ τὰ παραπάνω δὲν θέλομε νὰ μειώσουμε τὴν ἔργασια τοῦ κ. Σ., ποῦ ἀποτελεῖ ἀφετηρία γιὰ νέες ἐρευνες καὶ ἐνημερώνει ἀποτελεσματικὰ τὸ εὐρύτερον κοινόν. Ὁ κόπος τοῦ συγγραφέα θὰ ἦταν ὅστος ἀποδοτικόν-